

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի առն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 3-ը: Ցայտարարություններն ընդունում են ամեն լիզուններով: Ցայտարարությունների բառին՝ 2 կ., բնկլամներին համար կրկնապատկի:

4117 Tiflis, Rédaction „Nor-Dar“

— Հէնց որ սկսեցի կարդալ իմ գր-
ութիւնը, տեսնեմ մեր վարժապետը
լուացաւ դէպ ինձ և ասաց. «գգուշացիր,

մի նորը ընկերություն է հիմնում «Պետրոս» անունով, որը կըզգալու նախաձեռնությունը շահագործությունները Բալթիկում: Հիմնական գրամատուցումն է երկու միլիոն ռուբլի:

— Մայրաքաղաքի թերթերի ասիայի, Գովկասում հիմնում է *ակցիոններական միջակայական ընկերություն* Կովկասի բուսական հանքային ջրերը շահագործելու համար: Ընկերությունն ներկայացուցիչները գնացել են Պետերբուրգ կառավարությունը ընդունել տալու: Ներքին թուղթն են տեղական մի քանի խոշոր հողատերեր, բոլորից էլ ինժեներները:

— «Նով. Օր.»-ին Բազումից փետրուարի 23-ից հետագում են, որ Թուրքիայում հրդեհը ոչնչացրել է Եփրատ վիշակահատում — Սև ծովի ընկերություն (Թուրքիայի), Թիֆլիսում ուրիշներին ալթարը լիարժեքներով:

— Կովկասի չքաղաքներին նպաստները բաշխելու համար հիմնում առանձին յանձնաժողովի արամալությունների տակ է դրուած այս տարի 12,000 ռ.:

— Ժողովի հիմնությունների համաճարակը Թիֆլիսում դադարած կարելի է համարել: Պաշտոնական տեղեկությունները երևում է, որ վարակելի հիւանդությունների քաղաքային ժամանակաւոր հիւանդանոցներում փետրուարի 24-ին կար ընդամենը 16 հոգի ծաղկով հիւանդ:

— Երկրագործություն և պետական կալուածների միջխտությունն այս տարի մասնագետներ է ուղարկում Կովկասում լճայի երկր տնկարարն զգնելու:

— Թիֆլիսի նահանգական դատարանը փետրուարի 22-ին և 23-ին քննում էր Դ. Գաբաշիլի սպանման գործը, որի համար մեղադրուած էին չորս հոգի՝ Իշխ. Զինի, Թուրքի, Իշխ. Կալա. Բարթոլ, ազն. Օսիտով և Թիֆլիս-քաղաքացի Տէր-Զմառնան: Յիշել անձերը անցնալ տարի հոկտեմբերի 3-ին, գիշերը սոս ժամը 10-ին, Վերայի այգիներում ջեֆ անելուց յետոյ, մի ինչ-որ կնոջ հետ կառքով վերադառնում էին քաղաք: Ըստ նապարհին հանդիպում է Դաբանը իւր մի բարեկամի հետ, որոնք գալիս էին Իշխանից մոտակայ կալուածքից: Կառքի մէջ նստողները գտնուած են «Խաբարդա» Դաբանը պատասխանում է, որ ճանապարհը լայն է, կարող են անցնել: Այն ժամանակ կառքի մէջ նստողները կառքը կանգնեցնում են իշնում և յարձակուած են Դաբանի վրայ ու դաշոյնով սպանում նրան: Նահանգական դատարանը որոշեց՝ Թուրքիին, Բարթոլին և Օսիտովին մեղաւոր ճանաչել Դաբանի սպանման համար, զրկել կարողութեան բոլոր իրաւունքներից և ուղարկել տաժանակիր աշխատանքների:

Դու քեզ մատնում ես, այստեղ կան մարդիկ, որոնց քո խօսքերը հաճելի չեն: — Մայրիկ, նա պէտք է որ քրիստոնեայ լինի: Մայրն ասաց. — Փառք Աստուծոյ, ես չատ ուրախ եմ, որ նա իրօք քրիստոնեայ է: Քրիստոսին խաչեցին, և մեզ՝ նրա աշակերտներին էլ՝ նոյնը կանեն: Գիտ երկար կը տանջեն մտքերին միմիկն, մինչև կըճանաչեն Աստուծուն: Եւ որպէս զի նրանք ճանաչեն նրան, մենք պէտք է մեր կեանքում անենք այն, ինչ որ Աստուծոյ արդարութիւնն է պահանջում, — այն է՝ զործել և քարոզել մարդկանց Աստուծոյ ճշմարտութիւնը, չեղնելով մահից, և եթէ հարկ լինի՝ մեռնել, ինչպէս նա մեռաւ: Դու լաւ ես արել, որդեակս, որ չես վախեցել և զրել հս ամեն ճշմարտութիւն: Ինչ ասացին քո ընկերները, երբ դու կարդայիր վերջացրել:

— Համարեա ամենքը գովեցին ինձ և զարմացան, որ ես այնքան լաւ էի գրել: Միայն մի աշակերտ էր լուել և ամբողջ ժամանակ բարկութեամբ նայում էր ինձ: — Ինչո՞ւ:

— Չգիտեմ, բայց նա ինձ չատ ատում է: Երբ մենք դուրս եկանք ուսումնարան:

4 տարի ժամանակով. իսկ Տէր-Զմառնանին մեղաւոր ճանաչել այն բանի համար, որ կատարուած սպանութեան մասին չէր յայտնել ուր հարկն է, և բանտարկել 6 ամիս ժամանակով, առանց իրաւունքները սահմանափակելու: Տէր-Զմառնանին դատաւճառի վերաբերմամբ, պրոկուրորի օգնականը բողոքեց: Տէր-Զմառնանին աղաւթ է թողնում երաշխաւորութեամբ:

— Լուսաւորութեան միջխտությունն մէջ նախապատրաստութիւններ են տեսնում կրասիքական միջնակարգ կրթութեան մէջ ղեկորմանը մտցնելու:

— Կովկասում ուսումնականությունը տարածող ընկերությունը մօտիկ ապագայում միջխտական նոր բաժանմունքներ է բանում Կովկասի զանազան տեղերում:

— Օլթիի գաւառի Թորփեանգ գիւղից ոչ հեռու փետրուարի 2-ին սահմանապահ ղեկաւորները, հետամուտ լինելով մի խումբ մարտանշաններ, վերջիններից սպանել են 3 հոգու և 16 ուգու էլ ծնրակալել:

— Փինանաների միջխտությունն ի հաստատութիւն առաջարկուած է «Անափայի նաւթարդիւնաբերական ընկերություն» կանոնադրութեան ծրագրերը:

— Ներկայումս, «Էկոնոմ. Վեստ.»-ի ասիայի, Բաթումի բանտում գտնուած է մի նետարբերական կալանատուր, ում Իսման Սալիմանի, Թերեքի չըջանից: 1891 թ. Վաղիկական նահանգական դատարանը դիւղական տանուտէրին սպանելուն համար նրան արտուել էր տաժանակիր աշխատանքների 20 տարի ժամանակով: Սալիմանին ուղարկուած էր Սախալին կղզին, բայց 1896 թ. փախել էր այնտեղից և, ձափոնիա անցնելուց յետոյ, վերադարձել էր Կովկաս, իսկ այստեղից հեռացել էր Տրապիզոն, ուր և վերջերս ձերբակալուել է ուսաց հիւպատոսի պահանջմամբ: Սալիմանիը ներկայումս 40 տարեկան է:

Մարտի 1-ից «Նոր-Դար»-ին ըստ ժանրող են գրում «Եւ Վճարում» են 8 ռ. 50 կ.:

Ճարեկան ըստանդարտներ՝ 10 ռուբլի է:

ՄԿՆԵՐԸ ԲԻՆՈՒՆԸ ԵՆ

(Նամակ խմբագրութեան)

Ղազար գաւ. վաշխառութեան մասին գրուած «Նոր-Դար» ի № 25-ում մեր «Ցանկը ու Վերջեր» յօդուածն և նոյն նիւթին վերաբերելու № 26-ի առաջնորդող առիթ է տուել Բարանցի մի քա-

նից, նա մօտեցաւ ինձ և սկսեց հայտնել ինձ, իմ բոլոր ընկերների առաջ, նրա համար, որ ես, իբր թէ՛ իմ գրուածքով նրանց ամենքին էլ անարգել անպատուել եմ, և միայն ինձ բարձր դասել: Նա ասաց. «Ես պարտ եմ քեզ ցոյց կըտամ: Ես յիշում եմ քո բոլոր յիմար խօսքերը, որոնց և կը պատմեմ հօրս: Դու գիտես, որ նա դատաւոր է և քեզ պէտքերին չի սիրում: Դրա հետեանքը քեզ համար վատ եղելին»: Լիւցինիան պատասխանեց.

— Վատ կըլինի թերեւ մարմնի համար միայն, բայց ոչ հոգու: Մահը մեզ համար դարհուրելի չէ, որովհետեւ առանց որ և է սպանանքի էլ մենք գիտենք, որ ամեն իրագր կընք մեռնել: — Յետոյ ինչ պատահեց:

— Յետոյ նա կամեցաւ ինձ հետ կընդունել, բայց ես ոչ մի ուն չունենալով գէպի նրան՝ չըկամեցայ հետը կընդունել: Ես միայն պատասխանեցի նրան խաղաղ և անվրդով. «Ես երբէք չեմ կամեցել ձեզ անպատուել և ինձ բարձր համարել: Բայց զրել եմ միայն այն, ինչ որ իմ հաւատն է, և այլ կերպ էլ չեմ կարող ոչ խօսել և ոչ մտածել: Ես կամեցայ առաջ անցնել, որ կուրն չուտով վերջ

նի անձանց գալ Թիֆլիս՝ որոնելու փրկութեան ճանապարհը...

Ուղղակի և անուղղակի կերպով դիմում են մի քանի անձանց, որոնց վրայ կասկածում են իբր յօդուածագիր: Այդ բաւական չէ, այլ և սպառնալիքներ են ուղարկում, թէ խմբագրութեան և թէ կարծեցեալ յօդուածագիրն՝ յիշեցնելով վերջինիս ղազարական ընկերութիւնը (իմա, աւագակութիւն, վրէժխնդրութիւն):

Պարոններ. «Գոյնք երեսաց և քայքայող յայտ առնեն զձեզ». եթէ դուք վրաւոր չէք, ապա սրտեղից են առաջ գալիս ձեր ցաւերն ու վերջերը, լացն ու վայնասուն...

Սակայն մենք հասկանում ենք. այո, ոչ ձեր սրտերը կըցաւէին և ոչ վերջերը կըբորբորէին. եթէ «Նոր-Դար»-ի ազդու խօսքի հետ չմիանար և իրական գործը, որովհետեւ դուք փորձուել էք և լաւ գիտէք, որ «Եւսուք առանց գործոց մեծեալ են»: Անս որտեղ է ձեր անցեալ գործերի կծիկը, որից և դուք դողում էք ամբողջ մարմնով. սակայն գո՛ւր է. մուկը թակարդի մէջն է և ազատուելը մեծ հրաշք պէտք է համարել:

Նոյն իսկ ձեր ներկայ աշխատանքները, սրբոյնու ալ ապարիզում կատարած գործերը՝ զօրեղ ապացոյց պէտք է լինեն մեր միւս բազմաթիւ փաստերի հետ: Բուն է, որքան ծծեցիք գիւղացիների անարին մարմինը. ձեր վերջը հասել է, բաց է ձեր գործերը...

Սակայն կարող էք միւլթարուել, որ ձեր անկումով վերջ կըտրուի վաշխառութեան, եթէ ոչ ամբողջ գաւառում գոնեա նրա փորքիկ մատում:

Թիֆլիս, 24 փետր.

ԿԻՍԼՎԱՅՐՆԻ ԱՋԽԱՐՀՈՒՄ

(Տպարարութիւններ)

I.

... Օրինական ամեն ձեւակերպութիւններից յետոյ մտայ պարտ և անցայ Արաբի միւս կողմը: Մեր առաջ տարածում էր մի կէս վերստաշափ հեռաւորութեան վրայ մերթ չոր աւաղ և մերթ էլ ճահճային, լճացած ջուր, որի միջով քայլելով անցնել պարտաւորուած էինք: Անցնելով ալդ տարածութիւնը, մեր առաջ պարզուեց մի չէնք՝ բարով չիւնում և ճակատը զարդարուած գոյնիգզոյն ներկերով: Դա պարսկական մարսատուն էր, որ իշնում էր այդ աւագուտ անապատում գտնուող մի քանի խարխուլ խրճիթների և մի-երկու կիսաքանդ թէրթաւարայների վրայ:

Հենց որ մօտեցանք մարսատան, ստորին յարկի վրայ գտնուող փորքիկ պատամ, բայց նա ձեռքս բռնելով աւագ.

«Ա՛խ դու, վախկոտ, վախեցնում ես հետս կուրել», և խփելով ինձ՝ ասաց. «Անա՛ քեզ մինը»:

Լիւցինիան անհանգստութեամբ նայելով որդուն՝ հարցրեց.

— Բայց դու ինչ արիր:

— Սկզբում, մայրիկ, հազիւ կարողացայ ինձ զսպել, այնքան բարկացած էի: Զատ էի ցանկանում յարձակուել նրա վրայ, բուն նրա կողքիցի և մի շնծեմել: Ես գիտէի, որ նրանից ուժեղ եմ և կարող էի նրա հետ իմ բանս տեսնել: Մէկ էլ ցոյց տալ ընկերներին, որ ես երկնոտ չեմ: Բայց ժամանակին ուշքս գլուխս հաւաքեցի և յիշելով մեր Փրկչին՝ ձեռք չըտուի նրան: Ի դէպ՝ հենց այդ ժամանակ մօտեցաւ մի վարժապետ և տեղեկանալով՝ թէ բանն ինչու է, կամեցաւ պատժել նրան, բայց ես խնդրեցի չը պատժել: Վարժապետը քաղցրութեամբ նայեց ինձ և հեռացաւ: Ա՛խ, մայրիկ, այժմ ինչպէս ուրախ է հոգիս, որ ժամանակին կարողացայ ինձ զսպել:

Եւ մօտեցաւ համարեց մօրը: — Ես էլ չատ ուրախ եմ, ասաց Լիւ-

ստահաններից մինը բացուեց և մի սև, նիհար ու աղօտուած դէմքով գլուխ դուրս ցցուեց, որի մազերը, խուզուած բեխերն և միւրքը հետաքրքրուած էին ինձ իրենց տարբերակ և քննութիւն: Այդ գլխի վրայ բանի թիւ մօղ կամ ստի ուր կար, բուն էլ կիտով սկստակած և կիտով էլ հինայ դրած էին: Մի կատարեւալէս ծիծաղելի բան էր դարձել այդ ծերուկ գլուխը:

Մինչդեռ ես իմ չորս կողմը դիտելով էի զբաղուած, ծերուկ պաշտօնեան իւր ժամածմբդի ձայնն ինձ ուղղելով ասաց.

— Բարեկամ, դու ինչո՞ւ չես յանձնում անցագիրդ:

— Հէ՛. անցագիր էք կամենում. ահա-ասիկ:

Մի փոքր ղննելուց յետոյ անցագիրս, — Դուք էլ, բարեկամ, ձեր կարգին պիտի բարեհաճէք վճարել հինգ դրան:

— Ինչո՞ւ համար, ինչի փող է այդ, հարցրի ես ինձ նեղացած ցոյց տալով:

— Մի նեղանալ, պարոն, ապահով անց կենալու փող է, միթէ չգիտէք:

— Բայց և այնպէս հինգ դրանը չատ է: Մի դրան կը տամ:

Երկար ստակարկութիւնից յետոյ ինձանից երկու դրան գոկելով ինձ յանձնեցին անցագիրս:

Ջննդեց հեռանալիս՝ լսեցի որ ծերուկը գլուխը պատահանից դուրս գըցելով ասաց.

— Բարի ճանապարհ:

Մի երկու բաժակ թէյ խմելուց յետոյ ճանապարհ ընկանք: Այդէն հենց սահմանն անց կիւնալուց սկսուեց իմ չարաշարանների սկիզբը: 2Է որ մինչև ծնկներս թրջուել էի մարսատուն գալու համար լճացած ջրից անց կենալիս: Սկսեցինք յառաջանալ դէպի հարաւ ստիպուած լինելով համակերպի մեր չար բաղդին և թրջուել անձրևի տակ, կործրներս դեկտեմբերի ցուրտ քամուն պարզելով: Ո՛չ ճանապարհ կար և ոչ իսկ մի նեղ, բարակ կածան: Տէր Աստուած, ինչպէս պիտի հասնէինք Թաւրիգ:

Ընկերներեցս երկուսն արդէն պարսկաստանցի լինելով անհոգ, անփողով բշտում էին իրենց ձիւրը, մերթ իրար հետ կատակելով, մերթ պարսկական ձգձգուած, կերկերուն եղանակներ երգելով, որոնք քամին աւնում և ցիւր ու ցան արած տանում էր հեռունները:

2Կարողացայ լուռ մնալ, բանի որ մաւնաւոր ճանապարհների բացարձակ չըգոյթիւնն ինձ անհանգստացնում էր գլխաւորապէս, ու դառնալով չորիպանին՝ — ճանապարհ չկայ. ապա ուրեմն ինչից իմանանք որ մենք չենք չեղում, հարցրի:

— Ինչո՞ւ պիտի չեղուինք. ահա մեր ուղեցոյցը:

ցինին, տեսնելով՝ որ բարին քո մէջ յաղթել է չարին:

Եւ Լիւցինիայի աչքերում արտասուքներ երևացին: Նա ուրախ ժպտաց և արտասուածքը աչքերով նայում էր որդուն:

— Դու էլ սկսում ես հօրդ նմանուիլ, ասաց նա, և այդ ինձ ուրախացնում է: Նրա նման դու էլ չես սիրում ոչ հարստութիւն, ոչ առանձին զուգճութիւններ. նրա նման դու ես գերադասում ես աղքատութեամբ ապրելը, սիրով նուիրելով ուրիշին այն, ինչ կարող ես: Թո՛ղ օգնէ քեզ Քրիստոս աղպէս անցկացնելու քո ամբողջ կեանքը, և եթէ մեռնել հարկ լինի՝ աներկիւղ մեռնել մեր հաւատի համար:

— Ես կարծում եմ, մայրիկ, որ մասնաւոր երկիւղ ինձ չի ստրտափեցնիլ, մեղմօքնի ասաց անկրթաւորները: Երբ յիշում եմ Յիսուսին և նրա մարտիրոսական մահը, դուրս եմ, որ ինձ համար ամեն բանից քաղցր է մեռնել այնպէս, ինչպէս նա մեռաւ:

Լիւցինիան կանգնեց, յուռ մօտեցաւ սեղանին և վերցնելով նրա վրայից մի կապոց թուղթ, ասաց որդուն:

— Մինչդեռ դու փոքր էիր, ես քեզ

Եւ ձեռքը պարզեց դէպի հեռուն լեռան գագաթի վրայ ցցուած մի քանի հեռագրական թերթի սինները: Ես անմիջապէս հասկացայ որ այդ սինները Թաւրիգ-Ջուրիայի հեռագրական թերթի սիններն էին: — Այդ սինները մէկ լուռ են բարձրաւում, մէկ ձորերն իշնում. ուրեմն մենք էլ այդպէս մէկ երկինք, մէկ էլ անդունդ պիտի բարձրանանք ու իշնենք, հարցրելի դարձաւ:

— Ի հարկէ, պատասխանեց Ջորեպանն անփութօքն:

— Ուրեմն բաններ բուրդ է:

Եւ լուեցի: Ի՜նչ արած, պիտի համակերպիլ իրողութեան:

Ցոգնած, ջարդուած, ուժասպառ հասանք առաջին կայանը: Մեղանից ամեն մէկն իւր կարգին պատուականապէս թրջուել էր, կարծես թէ հագուստներով գետում լողանալիս լինէինք:

Հենց որ տուն ներս մտանք, պարսկաստանցի ընկերներիցս մինին հարցրի թէ ինչ էր այդ գիւղի անունը:

— Կան, հէք օրհնած, մէկ հանգստանանք յետոյ կըխօսենք. ինչ պէտք է անես, Սուլա է:

Ես երբէք էլ խօսելու տրամադիր չէի, այնչափ ջարդուած էի, որ վճռել էի ճաշելուց յետոյ անմիջապէս քնել:

Ցանուտելը ներս մտաւ, սկսեց ցախ և փայտ զարսիլ բուխարու մէջ և զբաղուել վառելով:

Դրանակներս հատել էին, ես էլ թարսի պէս սաստիկ ծխել էի ուղում. ուստի դուրս եկայ տանից և գիւղ մտնելիս ինչ որ գետնափոր մի խանութ էի տեսել, այնտեղ ուղղուեցի:

Դրանուումս մի ուսական 20 կոպեկանոց էր մնացել, որը ծախսել էի ուգում, վախենալով որ Թաւրիգում չի անց կենալ:

Երեք կոպեկի ծխախոտ առնելուց յետոյ, տուեցի 20 կոպեկանոց: Խանութպանը ձայն չհանեց և աւելորդ գումարը յետ տուեց: Դա իմ աչքին շատ երևեց, որովհետեւ երկու ամիս լքուեց պարսկական սե փողով, եւ ես կարծեցի թէ խառնութեամբ սխալուելով ինձ աւելի փող տուեց: Կարելոյն չափ չուտ-չուտ փոխելով քայլերս՝ տուն ուղղուեցի և իմ կերակրիս ասացի ուրախութեամբ.

— Տղերք, գիտէք ինչ. թուրք խափել 50 լաւ բան է:

— Ինչ կայ, ինչ է եղել:

— Տեսէք, ասացի և ցոյց տուեցի փողերը՝ արածս առեւտուրը պատմելով:

Ընկերներիցս մինը հաշուեց յետ ստացած փողս և ասաց ծիծաղելով.

— Ապրիւս դու. բնաւ առեւտուր անելու չուրհը չունես:

— Ինչո՞ւ:

չեմ տուել կարողուել Աւետարանը և Քրիստոսի վարդապետութեան մասին քեզ պատմել եմ միայն բանաւոր կերպով: Այժմ դու արդէն մեծացել ես և կարող ես ամեն բան հասկանալ, ինչ որ գրուած է այստեղ: Քո հայրը քեզ համար է արտագրիլ այս Աւետարանը և խնդրել է յանձնել քեզ, երբ դու մեծանաւ: Եթէ կեանքը քեզ համար ծանր թուի և դու չիմանաս ինչ անես, յիշիր՝ որ Աւետարանի մէջ միշտ կարող ես գտնել քո միւլթարութիւնը և այն ցուցումները, որոնցով պէտք է դու առաջնորդուիս Քո ամհող կեանքում աշխատիլ յառաջ գնալ և երբէք չմտածես, թէ դու լաւ ես: Մենք չենք կարող լինել կատարեալ, բայց կարող ենք ձգտել լինել աւելի բարի, աւելի ազիւ, որի համար և Աստուած մեզ ոյժ է տուել:

Եւ մայրը բանալով Աւետարանը՝ սկսեց կարդալ որդուն լեռնի քարոզը:

Սհա թէ ինչպէս էին ապրում քրիստոնեաները:

Թ

— Որովհետև դու կարծում ես, թէ խաբիւ ես, մինչդեռ բանից երևում է, որ նա է քեզ խաբել 4 1/2 կողմի ակտի առնելով։
— Հէ։
— Ա՛յ, ահա հաշիւն այստեղ է։
Եւ սկսեց հաշիւ անել։ Ես դարձա-
ցած մնացի, երբ տեսայ որ ուղեկցիս
ասածը ճիշտ է։

Ես վստայեմ որ այդտեղ, այդ սենե-
կում չըպիտի կարողանայի քնել, եթէ
սաստիկ յոգնած, շարունակ չլինէի։
Ինչ տեսակ սենեակ էր այդ. ոչ պա-
տահան կար, ոչ ուրիշ բան։ Եթէ որ
մեզ մօտ վառող վառարան մը կ'ըլ-
լարէր, ինչպէս էլ չլինէի, ես հա-
ւատացած եմ, որ չորս քայլ տարածու-
թեան վրայ տանն անգամ կ'ընկնէր մարդ
այդ սենեակում։

Վաղ պառկեցիք, որովհետև հետեւեալ
առաւօտ լուսաբացին պիտի սկսէիք շա-
րունակել մեր ճանապարհը։

— Է՛, վեր կաց և թէյ խմիր։
— Վա՛, ինչ էր այսպէս վաղ զար-
թեցնում ինձ. թէյ ուղում էք դուք խմե-
ցէք, իսկ ես պիտի քնեմ. դեռ կէս գի-
շեր է, ասացի ու միւս կողմս դարձայ
քնելու նպատակով։
Բայց չկարողացայ քնել, որովհետև
տանտըրը կ'ըլլէր և հաշիւ էին տես-
նում ընկերներս՝ մէկը բողբոջով, միւսն
իւր խոսակցի բերնից խլիով նախադա-
սով խնայելով։

Վեր կացայ և երբ տեսայ որ ընկեր-
ներս իրենց ձայները բարձրացնում են
հարցքի։
— Ինչ կայ, ինչու էք այդպէս բղա-
ւում։
Ուղեկցիներէս մինը, Յակոբ, կատա-
կելով ասաց։

— Հաշիւ ենք տեսնում տանտըրը
հետ։
— Դէ լա՛ւ, հաշիւ տեսնելը բոլորով
հետ ինչ առնուի ինչ ունէ։
— Զե՛ս իմանում, եղբայր, այստեղի
մարդիկը միայն բողբոջով են հասկանում
այն, ինչ ուրիշ տեղերում կամայ խօսե-
լով։

Հաշիւը վերջացրին և մենք դուրս ե-
կանք մեկնելու համար, հեծանք մեր
ձիերն և հեռացանք գլուխից։
Օղը պարզուի էր և քամին բոլորով
զաղարիւ. միայն առաւօտեան ցուրտն
էր, որ մեր ստիկները մի քիչ նեղացնում
էր։ Ճանապարհը գիշերուայ ցուրտից սա-
ռել էր և ձիերը հանգիստ յառաջանում
էին բարձրանալով դիմացի սարն ի վեր։
Բոլորս էլ լաւ արամազորթեան մէջ
էինք, ուստի սկսանք խօսել, կատակել։
— Այն ինչ դավադար էր, որ բարձ-
րացրիք առաւօտը վաղ. ես վախեցայ որ
տուր ուղիքը կ'ըլլէր։
— Դէ, լա՛ւ. լաւ պըծանք։
— Ինչու։
— Բայց, իրաւ դու չգիտես, որ այս
Սուլան ամբողջ Պարսկաստանում նշա-
նաւոր է իւր ազգականութեամբ։
— Վա՛ւ։
— Բայց, առաջինը ձեռքից պը-
ծանք։ Դու չես իմանում, որ այստեղի
ընկերներն ինչպէս են սպանում և կո-
ղովաւում ճանապարհորդներին։
— Կառավարութիւնն ու չի դարձ
նում այդ բանի վրայ։
— Ինչ կառավարութիւն, ինչ բան,
դու էլ. այստեղ միայն անխելամուժ ինչ
է տիրում։ Բայց ինչ երկար խօսեմ, դու
անձամբ պիտի տեսնես այդ։
— Լա՛ւ, ասա, ինչո՞ւ, այս ճանա-
պարհն այսպէս է մինչև Թաւրիզ։
— Ինչ է, այս ճանապարհին չէս հա-
ւանում։ Ենթոյ՞ Պարսկաստանում ամե-
նալաւ ճանապարհներին մէկն է այս։
— Ինչ։
— Հա՛, դու էլ մոռացիր Ռուսիայի ճա-
նապարհները։ Նախընտան-Ջուլֆայի ճա-
նապարհն ինչ է. ամենավատ ճանապարհ-
ներէն մէկը չէ. մէկ կողմից փոշի, միւս
կողմից խորտուկորթութիւն։ Բայց այդ

ճանապարհը եթէ Պարսկաստանում լի-
նէր, արքայութեան ճանապարհը կ'ըն-
տաքէին։
Ես ապշած մնայի. Ուրեմն Պարսկա-
ստանում քանի կառավարական ծախսով
չիմուտ ճանապարհ չըկար. Բայց այդ
դեռ ոչինչ։

Foüet

ՆԱԿԱՐԿԱՅԻՆ ՆՈՐ-ԳԱՐԻ ԹԻՒՆԵՐ

Անցեալ գիշերները ամառը մասնաւոր
զործով Լուգանով գալով մի շատ ցա-
ւալի իրողութեան հանդիպելի։ Դիկտեմ-
բերի 10-ին թէ 11-ին էր, լաւ չեմ յի-
շում, հին բազմաթիւ պատահեցի երկու
պարտնները՝ Սափարեանցին և Թումա-
սեանցին, որոնք անօրհնէքի նման մի
բան էին անում. հետաքրքրութեան
բաւականութիւն տալու համար, հետե-
ցի այդ մարդկանց, և, Տէր-Աստուած,
ինչ եմ տեսնում. չիմուտ շարժման
անունով հաւաքում փողը, որ պահ էր
տուած այդ մարդկանց, յետ էին դարձ-
նում նուիրողներին, որին խնդրելով և
որին սպանալով։

Ինչպէս իմացայ այդ բոլորը նրա հա-
մար է, որ պ. Սափարեանցը կամ լաւ է
ասել՝ Լուգանովի հայոց տնօրէն, չէր
ընտրուել հոգաբարձու, ուստի իւր «օրը»
հանդու համար, մի քանի իւր նման
արքանեակներով ոչնչացնում էր մի ար-
դէն սկսած հիմնարկութիւն, օտի տակ
տալով 2—300 հոգուց բաղկացած դադ-
թականները բազմանք ու ցանկութիւնը։
Այդ օրը յիշեալ պարտններն արդէն
բաժանել էին մօտ 1,500 ր. մի մեծ
գումար։

Հասարակութեան դատաստանին ենք
թողնում պարտնների այս արարքը։
Նոր-Նախընտանցի.
Լուգանով, 18 փետր։

ԹԵՂԵԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱԿԱՐԿԱՅԻՆ ՆՈՐ-ԳԱՐԻ ԹԻՒՆԵՐ

ՄԱՐԿԱՆ, 30 յունուարի.— Յունուարի
5-ին գիշերից երկու ժամ անց Մարազա
ժամանեց բարձր. Խաչիկ վարդապետ
Դադեանը։ Առաւօտեան խօսեց եկեղե-
ցում և բացատրեց իւր գալու նպատակը։
Իւր հետ բերել էր սրբազան Այվատա-
նից մի թուղթ, որը եկեղեցում ժողո-
վրդի ներկայութեամբ կարդաց Տ. Գ.
Պետրոսեան։
Վեհափառ Կաթողիկոսի անուանակո-
չութեան աստի առթիւ հայր Խաչիկի
թիւղթովութեամբ մի հանդէս կազմեցին
Մարազայի երկրաւարները. ակնին Ս.
Հ. Ծերունեան (վարժուհի) կարդաց Վե-
հափառի համառօտ կենսագրութիւնը,
որն ընդունեցաւ բուն ծափահարու-
թեամբ. նրանից յետոյ խօսեց հայր Խա-
չիկը հայրապետի կատարած գործերի
մասին։
Հայր Խաչիկի շնորհի պ. Յակովբ Խա-
չատուրեանը 10,000 դրան նուիրեց Մա-
րազայի ազգային դպրոցին այն պայմա-
նով, որ պարտն իւր անունով կոչուի.
պ. Կոստան Բէգլարեան նուիրեց 5000
դրան, պ. Միրզա Աթանգիւիան նուի-
րեց 40 աղքատ աշակերտի գոգստ, Նոյն-
պէս պ. Նազար Նազարեան 40 աղքատ
աշակերտուհու գոգստ ընծայեց։
Հայր Խաչիկի առաջին գործն եղաւ
ուսումնարանի համար հոգաբարձութիւն
ընտրել. բուլարկութեամբ ընտրուեցան
հետեւեալ պարտնները. Մ. Աթանգիւի
լեան, Ն. Նազարեան, Մ. Խաչապետեան, Յ.
Խաչատուրեան, Փ. Խան Էնիկոյրեան,
Գ. Եսայեան և մահմետի Յ. Մնացական-
եան։
Հայր սուրբի երկրորդ գործն եղաւ
կազմել հայուհեաց ընկերութիւն, որը
Մարազայի համար անհրաժեշտ էր։ Տե-
ղացի կանայք, որ չէին հասկանում ըն-
կերութեան արդիւնքը, չէին ուզում գալ,
այնպէս որ թաւրիզեցի կանայք, որոնք
հասկանում էին թէ վերջը ինչ օգուտ

ներ կրտսենն, ուժով էին տանում տե-
ղացի կանայց։ Կանայցից 8 հոգի ըն-
տրուեցան հոգաբարձու. աւելորդ չեմ
համարում անունները յիշել, տ. տ. Ե.
Յովհաննիսեան, Ռ. Աթանգիւիան, տ.
Խաչապետեան, Մ. Խ. Էնիկոյրեան, Չ. Խա-
չատուրեան, տ. Բազալեան, տ. տ. Գրի-
գորեան և Ռ. Մնացականեան։ Հ. սուրբը
պ. Յ. Խաչատուրեանի նուիրած 10,000
դրանի կէտը տուեց կանայց ընկերութեան
իրեն կրամագլուխ։ Այդ օրինակին հե-
տեւեցին հոգաբարձուհիներն իւրաքանչիւ-
րը իւր կարողութեան չափս Այսպիսով
հետեւեալ ակնկները նուիրեցին՝ Խա-
չապետեան՝ 400 դրան, Աթանգիւիան՝
300 դր., Գրիգորեան՝ 100 դր., Յովհան-
նիսեան՝ 100 դր., Էնիկոյրեան՝ 100 դր.,
Խաչատուրեան՝ 100 դր., Բազալեան՝
10 դր., Մնացականեան՝ 10 դր.։
Է. Մ. Մ.

ԳԱՂԱԳԱՆ

ԹԻՒՐԿԻԱ. — «Times»-ին Գ. Պոլսից
հաղորդում են, թէ մեծ վեղիւր ատա-
րիական դեպքերն և Սերբիայի ներկա-
յացուցչին պաշտօնապէս խոստացել է
կատարելապէս անաշտ կերպով վերա-
բերուել Թիւրքիայի եւրոպական գաւառ-
ներում գտնական ազգութիւնների միջև
տեղի ունեցող ընդհարումներին։

— Բրիտանական դեսպան Օ'Կոնորը
բողբոջ է այն բանի վէճ, որ թուրք
կառավարութիւնը գերմանացիներին կոն-
ցեսիոնա է տուել Գ. Պոլսի և Կիւստան-
Ջիի միջև հեռավարութեւ անցկացնելու։

ԿՐԵՏԷ. — «Polit. Corresp.»-ի Աթէն-
քի թղթակցի ասելով, Կրետէից հաղոր-
դում են, թէ անգլիացիները հովանաւոր-
ւում են տեղւոյն մահմեդական ընտկի-
ներին և նպաստում են այդ տարրի գո-
րեղացմանը։ Այդ նպատակով անգլիա-
ցիներն աշխատում են Փոքր Ասիա գաղ-
թած մահմեդականներին համոզել, որ
վերադառնան կղզին և, իբր թէ նրան-
ցից մեծ մասին հարկաւոր ճանապարհա-
ծախքն են տուել արդէն։ Ընտանդուող
սալթիկներն և երեսներ անգլիացիների
վարժուցը Կանդիայում բարձր մի տանի
ժամանակ, երբ նրանք զէպի մահմեդա-
կանները տածած իրենց համակրանքն
արտայայտել են ամեն կերպ։ Այնուհետև
նշանաւոր է համարում այն բանը, որ
անգլիական իշխանութիւնը Կանդիայում
պրզելել է տարածել արկաբրիական մի
պատկեր, որ ցոյց է տալիս, թէ ինչ-
պէս չորս պետութիւնները փչում են
Կրետէի շղթաները։

ՓՐԵՆՍԻԱ. — Ֆրանսիական լրագրիւն-
բազմաթիւ տեղեկութիւններ ու լու-
րեր են հաղորդում այն խուզարկութիւն-
ների մասին, որոնք այս օրերս կատա-
րուեցին հակահրէական և արքայական
չորհանդերում։ Երբայական մասնաժողով-
ների բնակարաններին մէջ գրաւուած են
գաւառական մասնաժողովներից ստա-
ցուած նամակներ, Օթլանեան հերցոգի
պատկերները և մի հոգաբարձու գրոշակ,
շուշանքով զարդարուած։ «Petite Re-
publique»-ը պնդում է. որ գրաւուած
թղթերի մէջ կան պրեֆեկտների և ու-
րիշ պաշտօնական անձերի անուններ,
որոնք պէտք է անյապաղ բռնէին այժ
մեան վարիշների տեղերը, երբ յեղափո-
խութեան կատարուելը յօգուտ միայն
տուի։ Յեղափոխութիւնը պէտք է
կատարուել իսկույն, հէնց որ մի գեներ-
ալ, որի անունը չի յիշուած, զինուո-
րական միջոցաւ գաւառը։ «Figaro»-ն
նոյնպէս ասում է, թէ գրաւուած թղթ-
թերի մէջ բաւական մանրամասն տեղե-
կութիւններ կան ապագայ միապետական
կառավարութեան կազմակերպութեան
մասին. կայ նմանապէս այն պաշտօնեա-
ների ցուցակը, որոնց պէտք է նշանա-
կէր Օթլանեան հերցոգը Պարիզ մտնե-
լուց յետոյ։ Այնուամենայնիւ «Figaro»-ն
կարծում է, որ կառավարութեան չի

աջողուիլ ապացուցանել, թէ դաւադրու-
թիւն է եղել, չնայելով, որ գրաւուած
նամակներից մի քանիսը խիստ լուրջ
ընտրութիւն ունին. այսպէս, մի նա-
մակի մէջ ասում է. «Եմացէք, գեներալ
X-ը չի համաձայնիլ արդեօք առաջ շար-
ժուել։ Եթէ կը համաձայնի, անմիջապէս
պատասխանեցէք ինձ, իսկ ես ձեր պա-
տասխանը կ'ուղարկեմ ում հարկն է։ Այն
ժամանակ ամեն բան լաւ կ'ընդհար-
«Figaro»-ն չի յայտնում այդ նամակի հե-
ղինակի անունը, բայց ասում է որ նրան
հայրապետութիւն կ'ընթերցէր դատական քըն-
նիչ Փարբը։

ՇԵՂԱՎԱԳԻ ԵՆԵՆԴԱՐԿՆԵՐԸ Եւ
Իրենց Ներքին. — Իւր ժամանակին մեծ
աղմուկ հանեց Պրուսիայի ներքին գոր-
ծերի միջոցաւ մի կարգադրութիւնը,
որով ձեռնարկուած բնական մի շարք տե-
նեմարկցիներն ստիպուած էին իրենց
տունը, տեղը, իրենց գործը ձգել և հե-
ռանալ երկրից։

Թէ ինչ քաղաքական միտումներով յի-
շեալ միջոցաւ քշուած էր երկրից տե-
նեմարկցիներն, այդ մասին տարբեր
կարծիքներ էին պտտում, բայց բոլոր
ուղարկուած խնդրով մտածող գերմանա-
ցիներն այն կարծիքն էին, որ խաղաղ
քաղաքացիներն երկրից արտաքսելն
անարդարութիւն է և պատիւ չէ բերում
նշ. Պրուսիային և ոչ Գերմանիային, և
թէ երկրից դուրս քշուող տենեմարկցի-
ները ոչ մի այնպիսի գործ չէին կա-
տարել, որ Գերմանիայի գոյութեանը
վնասակար լինէր։

Այդ մասին վերջերս գերմանական
րախտագում (ազգային ժողովում)
այդ խնդրը քննուած էր երեք օր։ Թէ-
պէտև Գերմանիայի կանցլերի իշխան Հո-
հենլոհն պնդեց, որ այդ խնդրը մի-
միայն Պրուսիային է վերաբերում, հե-
տաւար ամբողջ Գերմանիան ներկայաց-
նող րախտագումը չի կարող այդ խնդ-
րի քննութեամբը գրադուել, բայց րախ-
տագումը նախագահ գրաֆ Բալլատրին
գտաւ, որ րախտագումը ընդհակառակն
կատարեալ իրաւունք ունի այդ խնդրը
քննելու և ձայների մեծամասնութեամբ
որոշուեց վիճել այդ մասին։

Մեծ ապաւորութիւն թուեց պատգա-
մաւոր Եօհանսոնի տենեմարկցիների օգ-
տին խօսած ճառը։ Դատաւորը ստախոս
անուանեց նրանց, որոնք տենեմարկցի-
ներին քաղաքական ազդեցութիւններ են
անուանում և պաշտպանելով նրանց ի-
րաւունքը իրենց մայրենի լեզուի վերա-
բերութեամբ, լեզուի, որ կատարի հա-
լածանքի է ենթարկուած պրուսական
կառավարութեան կողմից։

Մի ժողովրդի առաջին և վերջին ու-
նեցածը (բարբրը), այդ նաւ — լեզուն է,
այդ լեզուով նա ծնում է, այդ լեզուի
հետ և մեռնում է նա։ Երբ այդ լեզուն
ոչնչանում, անհետանում է, գրա հետ
անհետանում է և ժողովուրդը։
Այս խօսքերը բուն ծափահարութիւն-
ներով ընդունուեցաւ գերմանական պար-
լամենտում, բայց այդ խնդրի մասին
վիճարկութիւնը մնաց առանց հետե-
ւանքի։

ԿՐԵՏԷԻ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Միւնխենի «Allg. Zeit.»-ը հաղորդում
է Կրետէի սահմանադրութեան (օրգանա-
կան աստատում) ծրարիւրը, որ արքայադէ-
նուրդն առաջադրել է ազգային ժողովի
քննութեամբ։ Այդ ծրարիւրը բաղկացած
է 109 յօդուածից և, ամենայն հաւանա-
կանութեամբ, ժողովը կ'ընդունի այն ա-
ռանց որի է կական փոփոխութիւնների։
Այդ ծրարիւրը համաձայն, ինքնավար
Կրետէի գլուխ կրկնի անցած «Կրետէի
իշխան», որի իրաւունքներն իւրացնում
է արքայադէն Գէրըրդ, քանի որ նա բարձ-
րագոյն կոմիտեոս կրկնի։ Իշխանի իրա-
ւունքներն այնքան ընդարձակ են, որ
նա ապահովութիւն է ստանում գրեթէ
միանշանաբար կառավարիւղ կղզին, ան-
կախ կուսակցական ազդեցութիւններից։

Իշխանը պետութեան ներկայացուցիչն է
հանդիսանում արտաքին յարաբերութիւն-
ների մէջ. նա պատգամաւորների ժողո-
վի համաձայնութեամբ պաշտպան է
կրթում, գրաւմիւր է կարում և շքանշան-
ներ է շնորհում. նրան է պատկանում
զինուորական բարձր իշխանութիւնը. նա
է նշանակում և արձակում պաշտօնեաներ,
զբանց թուած մահմեդական զաղխներին և
մուֆթիներին. նրան է իւրացնում մինչև
այժմ տուլթանի պատկանող այն իրաւուն-
քը, որով հաստատուած կամ մեղմուած
են Կրետէի համար յունաց պատրիարքի
նշանակած եպիսկոպոսները և միաբաղ-
կաւոր, նրան է պատկանում քաղաքական
յանցաւորներին ներումն շնորհելու իրա-
ւունքը։

Միւնխտրութիւններ հիմնելու տեղ ծը-
րագրին առաջարկում է հիմնել կառա-
վարական խորհուրդ, որի անդամներ
նշանակում է իշխանը. խորհրդի անդա-
մները վաւերացնում են և պատասխանա-
տու են այնպիսի կարգադրութիւնների
համար, որոնք բղխում են ոչ-պատասխա-
նատու իշխանից. նրանց վաւերացումը
չի պահանջում դատական և վարչական
պաշտօնների համար նշանակուած ան-
ձերի վերաբերմամբ, ինչպէս և ազգային
ժողովում նշանակուող տարւ ներկայա-
ցուցիչների վերաբերմամբ, որոնց նշա-
նակում է իշխանը. Իշխանական աթոռ
թափուր մնալու գէպքում խորհուրդն
է կատարում իշխանի պարտաւորութիւն-
ները և պատասխանատու է այդ բանի հա-
մար. բայց նա պարտաւոր է երկու ամ-
սուայ ընթացքում ազգային ժողով գու-
մարել նոր իշխան ընտրելու համար։ Իշ-
խանի ընտրութիւնը կատարում է բաց
քուէարկութեամբ և ձայների երկու եր-
րորդական մեծամասնութեամբ։ Իշխա-
նի ցիւլի թերթը (առճիկը) որոշ-
ւում է օրէնքով. արքայադէն Գէրըրդն
ցիւլի թերթով առճիկ է նշանակում
200,000 սուկով։

Ազգային ժողովն ընտրում է երկա-
մեայ ժամանակամիջոցով. ժողովը գու-
մարում է մի հերթական նստաշրջանի,
որը տևում է երկու ամիս, երկաթեայ
րիւղն և օրէնդրական ուրիշ գործեր
քուէարկելու համար։ Իշխանը կարող է
բացի դրանից, ժողովը գումարել նաև
արտաքար իրաւունք անդամագիր օրի-
նագծեր քուէարկելու համար։ Ազգային
ժողովին մասնակցող պատգամաւորներն
են՝ իշխանական խորհրդի անդամները,
բայց միայն խորհրդակցական ձայնով,
տանն անուանի կրտսեաններ, որոնց նը-
շանակում է իշխանն ըստ իւր հայեցո-
ղութեան, և պատգամաւորներ, որոնց
ընտրում է ժողովուրդն ընդհանուր ձայ-
նատուութեամբ։ Ընտրողներն ունին մի
կամ երկու ձայն, այն է՝ 40 տարեկանից
բարձր և ոչ պակաս քան երեք օրի ու-
նեցող անձերն ունին երկու ձայնի իրա-
ւունք։ Ընտրութիւնների կարգի մանրա-
մասնութիւնները կըմշակի յետագայ օ-
րէնդութիւնը, բայց այժմ իսկ որոշ-
ւուած է, որ ութ տարուց յետոյ ընտ-
րողական իրաւունք կունենան միայն կար-
գալ և գրել լեզուով անձերը։ 6000 քը-
նակչի վրայ պէտք է գալ մի պատգա-
մաւոր, այնպէս որ ազգային ժողովը բաղ-
կացած պիտի լինի 40—50 պատգամա-
ւորից։ Ընտրուի չեն կարող առճիկ ստա-
ցող պետական և հասարակական պաշ-
տօններ ունեցող անձերը, հոգևորական-
ները և զինուորականները։ Նստաշրջանը
վերջանալուց յետոյ պատգամաւոր կար-
ցնում է պատգամաւորի կոչումը և յետա-
գալ երկու տարուայ ընթացքում իրա-
ւունք չունի հասարակական որևէ ոռճ-
կաւոր պաշտօնի մտնելու, բացի իշխա-
նական խորհրդի անդամի պաշտօնից։

Ամեն օրէնք վաւերացում է ստանում
իշխանից. եթէ ազգային ժողովի ընդու-
նած օրինագիծը չի հաստատուիլ իշխա-
նի կողմից և չի հրատարակուիլ երկու
ամսուայ ընթացքում, ապալիս օրինա-
գիծը չեղած կը համարուի։
Պաշտօնական լեզուն ճանաչուած է յու-
նարէնը։

Дозв. цензурою Тифлисъ, февраля 24-го дня, 1899 г. *Տպարան Ա. Ի. Պետրովի* Типография А. И. Петрова, Голов. проспектъ домъ № 12. Телефонъ № 387